

Reforma vysokých škol

V podstatě každá nastupující vláda se ve svém programovém prohlášení zaštiťuje školstvím a jeho rozvoji přikládá prioritní důležitost. Diskuse se vedou i o terciárním vzdělávání, které je podrobováno přísnému srovnávání s ostatními zeměmi, sleduje se jeho kvalita, náročnost, uplatnění absolventů na trhu práce. Výsledky nevyznívají pro české VŠ příliš lichotivě, přibývá vysokoškolsky vzdělaných nezaměstnaných, současná ekonomická situace s sebou nese problémy ve financování VŠ, situací se zabývají politici, akademici, studenti, zástupci vlivných zájmových skupin, mnohdy bez zjevných výsledků.

Začátek letního semestru akademického roku 2011/2012 začal tzv. Týdnem neklidu, v jehož průběhu hodlali vysokoškolští studenti, zástupci jednotlivých vysokých škol i širší veřejnost vyjádřit formou přednášek, happeningů, setkání či protestních pochodů svůj nesouhlas s navrhovanou reformou vysokých škol. O věcném záměru zákona o vysokých školách se v uplynulém období velice intenzivně diskutovalo, v řadě návrhů panuje jistá shoda, v mnoha bodech naopak shodu rozhodně nalézt nelze.

V roce 2009 byla zveřejněna Bílá kniha terciárního vzdělávání, která byla považována za jistý přelomový dokument. Její koncipování vycházelo ze správné teze, že společnost nutně potřebuje ucelenou koncepci reformy vysokých škol, neboť ambicí společnosti je „patřit k evropské špičce a bez reflexe světových trendů se nám to ale sotva podaří“. Důvodů, proč tomu tak je, je několik. Jistě bychom mezi ně zařadili nutné změny vedoucí k modernizaci a zvýšení dynamiky vysokoškolského systému, nebývalý nárůst počtu studentů na vysokých školách, zapojení ČR do evropských struktur a v širším kontextu do globalizovaného světa, nutnost aktualizovat požadavky, které jsou na terciární sféru kladeny.

Reformu vysokých škol má ve svém programovém prohlášení i vláda premiéra Petra Nečase, kde se např. uvádí: „Vláda zavede finanční spoluúčasť absolventů vysokých škol na hrazení nákladů jejich studia formou tzv. odloženého školného s termínem zavedení od akademického roku 2013/2014“. Vláda si v prohlášení rovněž uvědomuje že „je nutné zvětšit diverzifikaci systému terciárního vzdělávání tak, aby docházelo ke zvyšování kvality vysokoškolského vzdělání“.

V únoru 2011 předložil ministr školství J. Dobeš (Věci veřejné) věcný návrh nového zákona o vysokých školách. Zároveň slíbil, že návrh bude reprezentaci vysokých škol předložen k připomínkovému řízení. Vysoké školy vyzval ke spolupráci na tvorbě zákona a dalších dokumentů. V září 2011 byl návrh zúčastněnými víceméně akceptován, shoda nebyla nalezena v návrzích, které se týkaly zavedení školného a funkčních míst profesorů a docentů. Do návrhu zákona byla ovšem přidána ustanovení, která nebyla s oponentními skupinami projednána, a pro reprezentaci vysokých škol se věcný záměr zákona stal jako celek nepřijatelným.

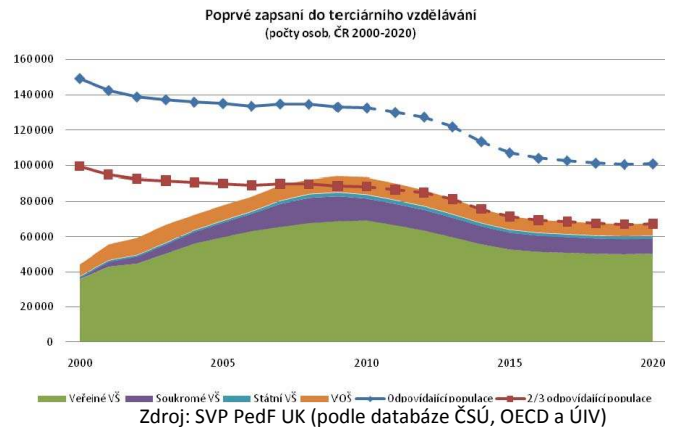
Na konci měsíce ledna 2012 situace gradovala ve výzvě akademické obce, aby MŠMT zastavilo legislativní proces a nadále jednalo o změnách, které se týkají vysokého školství v ČR. Ministerstvo školství uvádí, že reforma vysokých škol má vést především ke zvýšení jejich kvality, která by měla být srovnatelná s evropskými standardy. V názoru na výsledek vysokoškolské reformy tedy panuje shoda: vytvořit diverzifikovaný systém vysokých škol, jasně definovat jejich funkci a financování na základě přesně stanovených a měřitelných cílů. Naopak zřetelný nesoulad je zřejmý v těchto otázkách:

- **-funkční místa akademiků** (návrh zákona: akademické hodnosti profesor a docent ztratí celostátní platnost, budou vázány na konkrétní vysokou školu, profesori mohou být ustanoveni pouze na školách univerzitního typu. Návrh by pravděpodobně omezil motivaci mladých akademických pracovníků, zároveň by ovšem vyřešil přijímání zahraničních expertů a obsazování asistentických míst odborníky z praxe.
- **změny v samosprávě** (návrh zákona: rektor školy je manažer, školu mu má pomoci řídit Rada VŠ, třetinu bude nominovat akademický senát, třetinu rektor a třetinu ministr se souhlasem vlády ČR. Počet studentů v akademických senátech veřejných VŠ se omezuje na jednu třetinu. Studenti se obávají ztráty demokratického způsobu řízení, pronikání politických zájmů a vlivu lobbistických skupin. Studenti, kteří jsou plnohodnotnou součástí vysokoškolských institucí, se domnívají, že zmenšování jejich počtu poškodí samosprávný charakter akademických senátů. Rozhodování rektora jako vrcholného představitele akademické obce VŠ může být omezeno partikulárními zájmy členů rady vysoké školy).

- **institucionální akreditace** (návrh zákona: vznik centrální Národní akreditační komise s cílem vytvořit kritéria pro hodnocení škol a porovnávání jejich kvality. Komise bude moci hodnocením pověřit na státu nezávislou agenturu, poradními orgány budou moci být i soukromé subjekty).
- **kontraktové financování** (návrh zákona: vysoká škola si s ministerstvem sjednává na dobu tří až pět let rámcovou dohodu, která by VŠ mohla přinést nezávislost na finančních výkyvech státního rozpočtu či státní politiky, ovšem tento způsob financování se jako problematický ukazuje z pohledu ministerstva financí).
- **školné a zákon o finanční pomoci studentům** (návrh zákona: studenti by měli platit školné ve výši stanovené vysokou školou. K úhradě školného by byla využita forma tzv. odloženého školného, tento systém finanční pomoci by umožnil studium i studentům ze sociálně slabých rodin. Skutečností zůstává, že školné by mělo být založeno na přímém vztahu studenta a školy, peníze ze školného musí vysoké školy získat okamžitě, ovšem stát v současnosti otevřeně deklaruje, že univerzitám zkrátí rozpočty o to, co vyberou na školném. Lze diskutovat, zda soustavné zvyšování školného bude či nebude mít motivační charakter, ve Skandinávských zemích charakteristických vysokou úrovní školského systému, je vzdělání tradičně bezplatné, což souvisí s dlouhodobou sociální politikou státu, pro kterou je ovšem charakteristické i vysoké zdanění, které toto bezplatné vzdělání umožňuje. Tato část návrhu zákona vyvolává největší nesouhlas u studentů i akademické obce. Školnému a půjčkám na školné je věnována mimořádná mediální pozornost, ač nesouhlas studentů i akademické obce se netýká pouze této problematiky. Argumenty „pro školné“, samozřejmě za předpokladu propracovaného uceleného systému studentských půjček, směřují k vnímání školného jako nástroje, který by následně vedl ke zvyšování kvality vzdělávání. Školné lze chápat jako účelně vložené finanční prostředky, student se tak stává klientem školy a za vložené finance bude zpětně vyžadovat kvalitní služby. Školné může být i další cestou vedoucí studenty k zodpovědnosti za výběr a délku studia. Zároveň (s ohledem na skutečnost splácet půjčky za studium v okamžiku, kdy si absolventi začnou po skončení studia vydělávat) se zvýší tlak na školy, aby studenty-absolventy co nejlépe připravovaly pro praxi tak, aby školné v co nejkratším termínu splatili. Na vysoké školy tak bude daleko větší tlak ze strany studentů, budou se muset daleko intenzivněji vypořádávat s konkurencí na „vysokoškolském trhu“).
- **není upraven status soukromých vysokých škol**

(návrh zákona: „pojetí státního souhlasu bude reformováno ve vazbě na institucionální pojetí akreditace tak, aby udělení

státního souhlasu nebylo pouze ověřením formálních náležitostí, ale mělo skutečný regulativní charakter.“ Není ovšem vyjasněno, jakým způsobem k této reformě dojde. Se zpřísněním souvisejících náležitostí kvalitní soukromé vysoké školy souhlasí. Také platí, že na většině soukromých vysokých škol studenti tuto kvalitu, tedy vysokou profesionalitu, flexibilitu, inovační postupy a uplatnitelnost v praxi skutečně požadují.



27. února 2012 ministr školství Josef Dobeš oznámil, že vládě ČR nenavrhne zavedení školného na vysokých školách, ovšem bude prosazovat platbu za překročení standardní délky studia a za studium na více vysokých školách. Zápisné se bude platit při zápisu do studia a při vstupu do každé jeho části, tj. zpravidla semestru. Premiér Nečas zdůraznil, že zavedení odloženého školného není zatím připravené ani v paragrafovém znění, v tomto volebním období je časově a technicky takřka vyloučené.

Ve středu 29. února studenti uspořádali protestní pochod Prahou, odhadem se ho zúčastnilo deset tisíc vysokoškoláků, kteří společně s akademiky vyjádřili nesouhlas s reformami navrhovanými MŠMT. Na protesty studentů reagoval premiér příslibem, že o navrhovaných změnách bude vláda dále jednat s rektory i se studenty a připustil, že o změnách ve školství nebylo „dobře komunikováno s akademickou obcí a se studenty“.

Je důležité vědět, že investice do vzdělání je investicí zcela prioritní. Je tedy nutné nalézt shodu v konfliktních tématech, věcných záměrech zákonů, jednotlivé změny vnímat v souvislostech. Podle množství prohlášení zveřejněných v uplynulých dnech je zřejmé, že nejenom studenti a akademická obec, ale i vláda „mají zájem na pozitivních změnách v českém vysokém školství“.

Zdroje: Bílá kniha terciárního vzdělávání: <http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>

Programové prohlášení vlády: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/programove-prohlaseni-vlady-74853/>

Návrh zákona o VŠ www.msmt.cz
<http://aktualne.centrum.cz/tema/vysokoskolska-reforma-47994/>

Kritický průvodce reformou vysokých škol: spolek.matfyzak.cz/wp-content/uploads/pruvodce_reformou_JS.pdf